

สิทธิมนุษยชนเพื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

สิทธิมนุษยชนคืออะไร

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความเชื่อ ปรัชญา และคำสอนทางศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมของสังคมและวัฒนธรรมต่างๆในโลกที่เชื่อว่ามนุษย์ที่เกิดมาทุกคนมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่เช่น ทุกศาสนามีบัญญัติห้ามการทำลายชีวิตมนุษย์ นอกจากนั้นยังมีปรัชญาความเชื่อในวัฒนธรรมตะวันตกที่ว่ามนุษย์มีสิทธิโดยธรรมชาติในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ โดยมนุษย์มีความชอบธรรมในด้านจริยธรรมที่จะรักษาชีวิตของตนเอง หรือมีอิสระทางความคิด และเชื่อว่าไม่ว่าแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันในด้านใด ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สิ้นสุดลง แนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนดังกล่าวได้รับการยอมรับและให้ความสำคัญจากทั่วโลกมากขึ้น เนื่องจากประชาคมโลกได้ตระหนักถึงความโหดร้ายทารุณของสงครามและการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การกระทำย่ำยีต่อ สตรี เด็กและคนชรา ซึ่งมนุษย์ได้กระทำต่อมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งผลจากสงครามครั้งนี้นำไปสู่การพัฒนากฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Human Rights Laws) ซึ่งเป็นหลักการ ข้อตกลง ระบบและกลไกด้านสิทธิมนุษยชนที่เป็นมาตรฐานและได้รับการยอมรับในระดับสากลเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของทุกคนในโลกนี้ ดังนั้นในปัจจุบัน ความเชื่อและแนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกันจึงได้รับการคุ้มครองโดยหลักการและกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศรวมถึงกฎหมายในระดับประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ ซึ่งบัญญัติหลักการสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights – UDHR)
สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติซึ่งประกอบด้วยสมาชิกประเทศต่างๆ ได้ลงมติรับรองและประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาคมโลกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 และถึงแม้ว่าปฏิญญาฉบับนี้จะไม่ใช้สนธิสัญญาระหว่างประเทศแต่ก็จัดเป็นกฎหมายจารีตระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่สุดซึ่งประเทศต่างๆจำเป็นต้องเคารพต่อหลักการสิทธิมนุษยชนที่ได้ตราไว้ในปฏิญญาฉบับนี้ โดยที่ปฏิญญาฉบับนี้ยังเป็นพื้นฐานสำคัญของสนธิสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอื่นๆอีกหลายฉบับ รวมทั้งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนั้นปฏิญญาฉบับนี้ยังเป็นพื้นฐานของหลักการสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญและกฎหมายในระดับประเทศของประเทศต่างๆอีกด้วย

สิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจำแนกกว้างๆได้เป็น 2 ส่วนคือ ด้านสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงของบุคคล อีสรภาพจากความเป็นทาสและการถูกทรมาน ความเสมอภาคในทางกฎหมาย สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เสรีภาพในทางความคิด การนับถือศาสนา การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น ส่วน

อีกด้านหนึ่งคือ สิทธิในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมซึ่งรวมถึงสิทธิในการทำงาน สิทธิทางการศึกษา สิทธิทางอาหาร และสิทธิที่จะได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขและสุขภาพเป็นต้น

ลักษณะเฉพาะของสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนคือ

1. เป็นสิทธิที่ติดตัวมาด้วยความเป็นมนุษย์ (inherent) หมายถึงเมื่อคนเกิดมาก็มีสิทธิมนุษยชนติดตัวมาด้วย ดังนั้นสิทธิเหล่านี้จะไม่มีใครให้ หรือซื้อ หรือสืบทอดมา
2. เป็นสิทธิที่เป็นสากล (universal) คือเป็นสิทธิของมนุษย์เหมือนกันไม่ว่าจะมีเชื้อชาติ เพศ หรือนับถือศาสนาใด ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มาจากพื้นฐานสังคมหรือการเมืองอย่างไรใด มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระเสรี มีความเท่าเทียมกันในสิทธิและศักดิ์ศรี
3. เป็นสิทธิที่ไม่สามารถถูกพรากไป หรือยกให้แก่กันได้ (inalienable) คือไม่มีใครจะมาพรากเอาสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ถึงแม้ว่ากฎหมายของประเทศจะไม่ยอมรับรับรองสิทธิมนุษยชน หรือแม้จะละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตาม ประชาชนของประเทศนั้นก็ยังมีสิทธิมนุษยชนอยู่
4. เป็นสิทธิที่ไม่ถูกแยกออกจากกัน (indivisible) กล่าวคือ สิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งประกอบด้วยสิทธิสองส่วนคือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กับ สิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมนั้น จะต้องไม่ถูกแยกออกจากกัน สิทธิทั้งสองส่วนนี้จะต้องได้รับการเคารพ ปกป้อง และเติมเต็ม (ทำให้เกิดขึ้น) เพื่อที่จะให้บุคคลทุกคนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี

นอกจากนั้นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ระบุหลักการที่สำคัญไว้เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ คือ หลักความเสมอภาค (Equality) และ การไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination) ซึ่งหมายถึงการที่ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันไม่ว่าจะมีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเชื่อทางการเมือง สถานภาพทางการเมืองหรือสถานภาพอื่นๆ

แนวทางการปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชน

ถึงแม้ว่าแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนจะเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกันโดยกำเนิด แต่ในทางปฏิบัติ สิทธิเหล่านั้นอาจจะถูกละเมิดหรือรุกรานเนื่องจากการที่เราเป็นพลเมืองซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองโดยอำนาจรัฐ โดยที่แต่ละรัฐมีแนวคิดทางการเมืองการปกครองหรือการดำเนินนโยบายด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่ต่างกันไปซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อ การละเมิดสิทธิของประชาชนบางกลุ่มของประเทศ เช่นรัฐบาลบางประเทศไม่อนุญาตให้ประชาชนของตนแสดงความคิดเห็นที่ตรงข้ามกับรัฐบาล ซึ่งในกรณีนี้ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของมนุษย์ หรือ การที่รัฐบาลมีแผนการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้มีการไล่รื้อที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกินของชุมชนโดยที่ชุมชนไม่สมัครใจหรือไม่มีการชดเชยให้เหมาะสมกับความเสียหายที่คนในชุมชนได้รับซึ่งถือว่าเป็นการที่รัฐบาลละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนเช่นกัน หรือในบางประเทศรัฐบาลไม่สนใจดูแลประชาชนพลเมืองบางกลุ่มของตนเช่นในประเทศที่มีคนจากหลายเชื้อชาติ หลายเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกัน ชนกลุ่มน้อยหรือชนพื้นเมืองบางกลุ่มอาจจะไม่ได้รับการดูแลหรือถูกละเมิดสิทธิในด้านต่างๆ เช่นถูกบังคับใช้แรงงาน นอกจากนี้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐก็อาจจะทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้เช่นกัน เช่นในกรณีที่บริษัท หรือเอกชนเข้าแอบอ้างสิทธิและยึดครองที่ดินทำกินหรือที่อยู่อาศัยของชาวบ้านเพื่อพัฒนาเป็นแหล่ง

ท้องเที่ยว หรือทำอุตสาหกรรม หรือการที่บริษัทเอกชนไม่จ่ายค่าตอบแทนที่เป็นธรรมให้กับลูกจ้าง หรือไล่ลูกจ้างหญิงที่ตั้งครรภ์ออกจากงาน หรือการที่สามีทุบตีภรรยา หรือพ่อแม่ทำทารุณกรรมต่อลูก ซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเช่นกัน

การกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในหลายๆกรณีถือเป็นการกระทำผิดทางกฎหมายถ้าประเทศนั้นๆมีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครอง เช่นกรณีของการจ่ายค่าแรงที่เป็นธรรมซึ่งกฎหมายในหลายประเทศได้กำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำไว้ซึ่งถ้ามีการละเมิดสิทธิ ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องและดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายได้ แต่ในบางประเทศหรือบางวัฒนธรรมมีการนำกฎหมายทางศาสนาหรือประเพณีปฏิบัติบางประการมาใช้ซึ่งอาจจะขัดต่อแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชน เช่นการชลิบอวัยวะเพศของเด็กหญิงซึ่งมีความเจ็บปวดมากหรืออาจจะทำให้ผู้ถูกชลิบถึงแก่ชีวิต ซึ่งความเชื่อและการประเพณีปฏิบัติเหล่านี้เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และต้องมีการทำความเข้าใจเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นต่อไป

ทั้งนี้ทั้งนั้นในการที่จะปฏิบัติตามแนวคิดหรือหลักการสิทธิมนุษยชน สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงคือ การที่จะต้องมีผู้รับผิดชอบ (Duty bearers) ที่จะต้องเคารพ (Respect) ปกป้อง (Protect) และทำให้สิทธินั้นเกิดขึ้นได้จริง (Fulfill) ซึ่งผู้รับผิดชอบหลักก็คือรัฐ โดยที่ผู้ถือสิทธิ (Rights holders) สามารถเรียกร้องให้รัฐปกป้อง คุ้มครองและเติมเต็มสิทธิของตน และในขณะเดียวกัน ผู้ถือสิทธิหรือประชาชนแต่ละคนก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อที่ไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นด้วย

หน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชน

เคารพ หมายถึง กฎหมาย นโยบายและโครงการของรัฐรวมถึงการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องไม่นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นรัฐจะต้องไม่ออกกฎหมายจำกัดเสรีภาพในการนับถือศาสนา หรือไม่ดำเนินนโยบายที่จะส่งเสริมให้บริการขั้นพื้นฐานของรัฐ เช่น ด้านสาธารณสุขและการศึกษาเป็นกิจการเชิงพาณิชย์ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้าถึงบริการเหล่านั้นของผู้มีรายได้น้อยหรือผู้ที่ยากลำบากในสังคม

ปกป้อง หมายถึง การที่รัฐจะต้องมีกฎหมาย นโยบาย หรือมาตรการที่จะดูแล หรือป้องกันไม่ให้กลุ่มหรือ บุคคลใดซึ่งไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่น เช่น การมีมาตรการให้นายจ้างปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน หรือการออกกฎหมายหรือมาตรการคุ้มครองผู้หญิงและเด็กจากการกระทำรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลอื่น

เติมเต็ม หมายถึงการที่รัฐจะต้องออกกฎหมาย หรือดำเนินนโยบายเพื่อให้สิทธิมนุษยชนที่ทุกคนพึงจะได้รับได้เกิดขึ้นจริง เช่นการที่รัฐมีนโยบายและจัดสรรงบประมาณเพื่อให้ทุกคนได้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม กับ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ถึงแม้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะประกอบไปด้วยสิทธิสองส่วนซึ่งควรได้รับการเคารพปกป้องและเติมเต็มโดยรัฐบาลทั่วโลก แต่ในทางปฏิบัติสิทธิทั้งสองส่วนกลับถูกแยกออกจากกันตามเส้นแบ่งของอุดมการณ์ทางการเมืองในช่วงสงครามเย็นระหว่างประเทศที่ดำเนินนโยบายแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ นำโดยประเทศอดีตสหภาพโซเวียตและจีนซึ่งให้ความสำคัญต่อสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม และประเทศประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมนำโดยอเมริกาและประเทศในยุโรปตะวันตกซึ่งให้ความสำคัญต่อสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ในอดีต องค์การด้านสิทธิมนุษยชนในระดับประเทศและระหว่างประเทศเน้นการทำงานเพื่อผลักดันให้รัฐบาลในแต่ละประเทศเคารพและส่งเสริมสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของประชาชน ทำให้สิทธิด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร แต่ในปัจจุบันมีความตื่นตัวจากหลายภาคส่วนต่อปัญหาความยากจน ความอดอยากทั่วโลก ความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากรกลุ่มต่างๆ ทั่วโลกซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลไม่สามารถหรือไม่ใส่ใจที่จะปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชน และอีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับโลกและระดับประเทศตามกรอบเสรีนิยมใหม่ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนกลุ่มต่างๆ เช่นแรงงานทั้งในและนอกภาคเกษตร ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมที่ต้องพึ่งพิงบริการด้านต่างๆจากภาครัฐ ซึ่งความอดอยากและการไม่สามารถเข้าถึงหลักประกันและการบริการขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตของคนเหล่านี้ ถือเป็นภาระละเมิดสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ซึ่งรัฐบาลของประเทศต่างๆจำเป็นต้องให้ความคุ้มครอง

สิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมครอบคลุมอะไร

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ใ้ระบุสิทธิด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมที่มนุษย์ทุกคนพึงมีและได้รับดังนี้

สิทธิในการทำงาน

ถ้าเราไม่มั่งคั่ง เราจะไม่มียาได้สำหรับซื้อหาปัจจัยต่างๆที่สำคัญในการดำรงชีวิต ดังนั้นสิทธิในการทำงานนี้อาจตีความรวมถึงสิทธิที่ทุกคนจะมั่งคั่งซึ่งรัฐจึงต้องจัดทำให้ นอกจากนั้นสิทธิในการทำงานยังรวมถึงสิทธิที่เราควรจะได้รับค่าจ้างเข้าทำงานโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ การมีอิสระในการเลือกที่จะทำงานโดยไม่ถูกบังคับโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน สิทธิที่จะได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรม สิทธิในการรับค่าตอบแทนที่เท่ากันสำหรับงานที่เท่าเทียมกัน สิทธิในการมีสภาพการทำงานที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย สิทธิในการไม่ถูกไล่ออกเมื่อตั้งครรรภ์ และสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคในการจ้างงาน นอกจากนั้นผู้ใช้แรงงานยังมีสิทธิที่จะก่อตั้งหรือเข้าร่วมกับสหภาพแรงงานอีกด้วย

สิทธิที่จะมีมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสม

ในฐานะสมาชิกของสังคมทุกคนมีสิทธิที่จะมีมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสมสำหรับตนเองและครอบครัว ซึ่งรวมทั้งการมีอาหาร เสื้อผ้าและที่อยู่อาศัยที่พอเพียงและเหมาะสมรวมทั้งสิทธิที่จะได้

รับการประกันสังคม ซึ่งหมายถึงสิทธิที่ทุกคนจะได้รับการดูแลจากรัฐเมื่อไม่มีงานทำ ยามเจ็บป่วย หรือต้องอยู่ในสภาพทุพพลภาพ ยามแก่ชรา หรือเมื่อไม่สามารถหาเลี้ยงชีพได้เนื่องจากสาเหตุที่ไม่สามารถควบคุมได้

สิทธิด้านการประกันสังคมนี้ถือเป็นการให้ความคุ้มครองผู้ที่อยู่ในสถานะที่เปราะบางที่สุดในสังคม โดยการที่รัฐให้ความมั่นใจว่าทุกคนสามารถเข้าถึงปัจจัยและการบริการขั้นพื้นฐานที่สุดที่จะทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีได้

สิทธิทางอาหาร

“ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับอาหารที่เพียงพอและเหมาะสม”

ถึงแม้ว่าประเทศต่างๆจะสามารถผลิตอาหารได้เพียงพอที่จะเลี้ยงคนทั้งโลก แต่ยังมีคนอีกหลายร้อยล้านคนในโลกนี้ที่ไม่ได้รับอาหารอย่างพอเพียงและต้องเผชิญกับสภาวะทุพโภชนาการ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิทางอาหารมีทั้งด้านนโยบายและการปฏิบัติของทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการที่รัฐบาลจะให้หลักประกันด้านสิทธิทางอาหารแก่ประชาชน รัฐจึงต้องคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

การมีอาหาร (Availability) หมายถึงการที่ประชาชนจะสามารถมีที่ดินหรือสามารถใช้แหล่งทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆสำหรับปลูกพืชผลธัญญาหาร หรือการที่รัฐสามารถดูแลให้ระบบการผลิตและการกระจายผลผลิตรวมทั้งระบบตลาดที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ รัฐบาลของแต่ละประเทศต้องเคารพและไม่ละเมิดสิทธิทางอาหารของประชาชนในประเทศอื่นเช่น ผ่านการดำเนินนโยบายบางประการซึ่งจะมีผลการกระทบต่อการผลิตและการเข้าถึงอาหารของประชาชนในประเทศนั้นๆ เช่น นโยบายการเปิดเสรีทางการค้า ซึ่งทำให้มีการนำเข้าผลผลิตทางอาหารจากต่างประเทศในราคาต่ำ ทำให้ผู้ผลิตในประเทศไม่สามารถแข่งขันได้ ทำให้เกิดการล่มสลายของเกษตรกรในประเทศ

การเข้าถึงอาหาร (Accessibility) หมายถึงความสามารถที่จะได้มาซึ่งอาหารโดยประชาชนมีรายได้เพียงพอสำหรับการซื้ออาหาร หรือ ในกรณีของผู้ที่มีรายได้น้อยก็ควรได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากภาครัฐ นอกจากนี้การเข้าถึงอาหารยังต้องคำนึงถึงปัจจัยเชิงกายภาพ เช่น คนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล หรือในพื้นที่ทุรกันดารและไม่สามารถเข้าถึงอาหารที่จำเป็นบางชนิด หรือคนพิการ ผู้สูงอายุ และกลุ่มคนที่อยู่ในสภาวะเปราะบาง ซึ่งไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้เท่าที่ควร ก็ควรได้รับการดูแลช่วยเหลือในการเข้าถึงอาหาร นอกจากนี้ในกรณีที่เกิดภัยพิบัติซึ่งทำให้ผู้คนจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้เช่นในยามปกติ รัฐบาลจำต้องมีมาตรการพิเศษเพื่อช่วยเหลือคนเหล่านั้นให้ได้รับอาหารที่พอเพียง

ความเหมาะสม (Acceptability) หมายถึงการมีอาหารในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม อาหารมีความสะอาดและปลอดภัยและเป็นที่ยอมรับของวัฒนธรรมท้องถิ่น

สิทธิในการมีที่อยู่อาศัย

ทุกคนควรได้รับสิทธิในการมีที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะคนจนและกลุ่มคนที่อยู่ในสภาวะเปราะบาง ทุกคนมีสิทธิที่จะมีที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคงปลอดภัยในที่ดินที่ครอบครอง ซึ่งจะช่วยป้องกันการถูกไล่

ที่ การข่มขู่และคุกคามในรูปแบบต่างๆ นอกจากนั้นที่อยู่อาศัยควรมีสาธารณูปโภคที่เหมาะสม รวมทั้งมีน้ำดื่มที่สะอาดและปลอดภัย มีบริการด้านสุขอนามัยและบริการด้านพลังงาน

สิทธิทางการศึกษา

สิทธิทางการศึกษารวมถึงสิทธิที่ทุกคนจะได้รับการศึกษาภาคบังคับอย่างน้อยในระดับประถมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และสิทธิที่จะเข้าเรียนในระดับมัธยม ในระดับอาชีวะและระดับอุดมศึกษาซึ่งรัฐควรต้องทยอยจัดให้ นอกจากนั้น สิทธิทางการศึกษายังครอบคลุมถึงสิทธิที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนและ สิทธิที่ผู้เรียนจะได้รับการเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของตนเอง ระหว่างที่อยู่ในสถานศึกษาหรือในระบบการศึกษา เช่นการไม่ถูกลงโทษด้วยวิธีที่ไม่เหมาะสม หรือ การที่ผู้เรียนจะสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อตนเอง ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งภายใต้สิทธิทางการศึกษาคือเรื่องสิทธิของผู้ปกครองที่จะเลือกรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมกับวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนาของตนให้กับลูกๆ

ในการปฏิบัติตามพันธะสัญญาด้านสิทธิทางการศึกษา รัฐบาลพึงคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

การมีสถานศึกษาอย่างพอเพียง (Availability) หมายถึงรัฐควรจัดให้มีโรงเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน รวมถึงครูผู้สอนและบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมมาอย่างเหมาะสม ให้พอเพียงแก่ความต้องการเพื่อให้จัดการเรียนการสอนได้อย่างทั่วถึง

การเข้าถึงการศึกษา (Accessibility) หมายถึง การไม่มีการเลือกปฏิบัติทางเพศ เชื้อชาติ สถานะ การเข้าเมืองศาสนา หรือ ชาติพันธุ์ ในการรับนักเรียนเข้าเรียน นอกจากนั้นในทางกายภาพสถานศึกษาควรตั้งอยู่ในระยะทางที่เหมาะสมจากชุมชนเพื่อให้นักเรียนสามารถเดินทางมาโรงเรียนได้ ถ้าชุมชนอยู่ห่างไกลอาจจะจัดการศึกษาระยะไกลได้ ส่วนในด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ รัฐควรจัดให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้โดยการทยอยขยายจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายในทุกระดับ

ความเหมาะสม (Acceptability) หมายถึง หลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอนของโรงเรียนควรจะเป็นที่ ยอมรับของผู้ปกครองและตัวผู้เรียนด้วย

ความยืดหยุ่น (Adaptability) หมายถึง การที่การศึกษาจะสามารถปรับตัวเพื่อตอบรับหรือเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนสำหรับการเปลี่ยนแปลงในสังคม รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อความสนใจทางสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายของผู้เรียน

สิทธิด้านสุขภาพ

สิทธิด้านสุขภาพหมายถึงสิทธิที่ทุกคนจะสามารถมีสุขภาพกายสุขภาพจิต และคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถในการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพและการเข้าถึงปัจจัยและข้อมูลที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยและมีสุขภาพ นอกจากนั้นสิทธิด้านสุขภาพยังรวมถึงการที่ทุกคนมีสิทธิในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับร่างกายและสุขภาพของตนเองโดยที่รัฐบาลมีพันธะที่จะต้องดูแลในประเด็นต่อไปนี้

จัดให้มีสถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่มีสภาพความพร้อมที่จะให้บริการ รวมทั้งมีผู้ให้บริการทางการแพทย์ที่ผ่านการอบรมตามมาตรฐาน และมีเวชภัณฑ์ที่จำเป็นในการรักษา

จัดให้ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงความสะดวกในการคมนาคมและปัจจัยด้านเศรษฐกิจของผู้รับบริการ เช่นสถานบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขควรตั้งอยู่ใกล้ชุมชน และทุกคนควรได้รับบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ดีที่สุดโดยไม่คำนึงถึงรายได้หรือความสามารถในการจ่ายค่าบริการ นอกจากนี้ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงข้อมูลด้านสุขภาพที่ถูกต้อง

การบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขต้องคำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณี และข้อปฏิบัติของคนในชุมชนที่ให้บริการ รวมทั้งความแตกต่างระหว่างหญิง ชาย

บุคคลากร อุปกรณ์ เวชภัณฑ์ และเครื่องใช้ต่างๆในสถานบริการทางการแพทย์จะต้องมีคุณภาพปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ

สิทธิด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นอยู่ ศาสนา ที่อยู่อาศัย อาหาร การทำงาน การศึกษา การดูแลสุขภาพ การใช้ทรัพยากรและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและวัฒนธรรมนั้นๆ ดังนั้นสิทธิทางวัฒนธรรมคือสิทธิที่ทุกคนจะสามารถมีส่วนร่วมและดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบของวัฒนธรรมของแต่ละคน ตราบเท่าที่การปฏิบัติตามสิทธิเหล่านี้ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น นอกจากนี้สิทธิทางวัฒนธรรมยังรวมถึงสิทธิของบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และประโยชน์จากการได้รับความคุ้มครองผลงานทางวิทยาศาสตร์ วรรณคดี หรือศิลปะที่บุคคลนั้นได้สร้างขึ้น รัฐบาลมีหน้าที่ที่จะอนุรักษ์ พัฒนาและเผยแพร่วัฒนธรรมเหล่านั้น

พันธะกรณีของรัฐในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมมีดังนี้

รัฐบาลทุกประเทศมีหน้าที่ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศที่จะทำให้สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมตามที่กล่าวมาข้างต้นเป็นไปได้จริง โดยที่รัฐบาลจะต้องมีการวางเป้าหมายที่เป็นรูปธรรม และมีมาตรการด้านกฎหมาย ด้านนโยบาย ด้านงบประมาณ ด้านการศึกษา และสังคมรวมทั้งในด้านของกระบวนการยุติธรรมเพื่อที่จะให้ประชาชนได้รับสิทธิดังกล่าวได้อย่างทั่วถึง และถึงแม้รัฐบาลบางประเทศจะมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและด้านเศรษฐกิจ แต่รัฐก็ยังมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในอนาคต หากรัฐเพิกเฉยไม่ดำเนินการ หรือมีมาตรการหรือการปฏิบัติที่ส่งผลให้สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมบางอย่างที่ประชาชนเคยได้รับกลับลดถอยลง ก็สามารถถือได้ว่ารัฐบาลนั้นได้ละเมิดสิทธิของประชาชน

รัฐมีหน้าที่ในการจัดลำดับความสำคัญของการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยดำเนินการในส่วนที่ถือว่าเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานก่อน เช่น การจัดให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับ

เอกสารประกอบการอบรม

โครงการ Training of Trainers Workshop on Human Rights Education

จัดโดย Amnesty International Thailand

ณ พนาศรม รีสอร์ท ตำบลศาลาษา อำเภอสามพราม จังหวัดนครปฐม

ระหว่างวันที่ 23-25 ตุลาคม 2553

**โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้ความมั่นใจว่าการเรียนการสอนจะไม่ส่งเสริมเรื่องของการแบ่งแยก
กีดกันด้านเชื้อชาติ หรือ การสร้างอคติและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ที่มีความเชื่อและวิถีชีวิตที่ต่างไป**

**รัฐมีหน้าที่ที่จะไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นในทางกฎหมาย นโยบายหรือการปฏิบัติซึ่งจะส่งผลทาง
ตรงหรือทางอ้อมในการจำกัดโอกาสที่ประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะได้รับสิทธิของตน การกระทำที่
เป็นการเลือกปฏิบัติถือว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนรูปแบบหนึ่ง**

**รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลกลุ่มคนที่อยู่ในสภาวะเปราะบางและสภาวะยากลำบากที่สุดในสังคมก่อน
โดยคนเหล่านี้ต้องเผชิญกับอุปสรรคและข้อจำกัดต่างในการเข้าถึงสิทธิ ดังนั้นรัฐจำเป็นต้องให้
ความสำคัญกับกลุ่มคนเหล่านี้เป็นอันดับแรก**

อ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนศึกษา (2545), เส้นทางสู่สิทธิมนุษยชนศึกษา, กรุงเทพฯ

Amnesty International (2005), Human Rights for Human Dignity: A Primer on Economic, Social
and Cultural Rights, London

International Network for Economic, Social and Cultural Rights (ESCR-Net) [http:// www.escr-
net.org](http://www.escr-net.org)

United Nations Human Rights Fact Sheet No. 2 (Rev1), International Bill of Human Rights